

Q. F. F. q. S.
DISSERTATIO MEDICA,
DE

MEDICO SUI
IPSIUS.

QUAM,
CONSENSU FAC. MED. AD REG. ACAD. UPS.
PRÆSIDE
VIRO GENEROSO.

DOM. CAROLO
V. LINNÆ,

EQUITE AURATO DE STELLA POLARI, S:Æ R:Æ M:ITIS SUEC. ARCHIATRO,
MED. ET BOTAN. PROFESSORE REG. ET ORD.

PRO GRADU DOCTORIS
PUBLICO EXAMINI SUBMITTIT

STIP. REG.

JOHANNES GRYSSELIUS
NERICIUS

PHILOS. CANDID.

IN AUDIT. CAROL: MAJ. DIE XI JUN.
ANNI MDCCLXVIII.

HORIS ANTE ET POST MERIDIEM CONSVETIS.

UPSALIÆ,
LITTERIS JOH. EDMAN, REG. ACAD. TYPOGR.



D. D.

§. I.

Bonum corporis est, dum corpus humanum agile & cum vigore functiones suas efficiat, hoc Diata & Medicina expetemus. Ast dantur morbi, qui Medico vix subjiciendi, puta hæreditarii, naturæ nostræ quasi consuetudine inplantati, quique nunquam fere sanari, sed quodam modo levari possunt. Hac vero occasione morbos adquisitos, qui ab erroribus diatæ originem ducunt, pertractare nobis proposuimus. Finis itaque hujus Dissertationis est, ut modus ostendatur, quo quisque vitæ sanitatisque amans, fragilis suæ Machinæ fabricam sartam testamque conservet, aut fractam & labefactatam facile resarciat & in integrum restituat. Te itaque L. B. enixe rogo, ut conatibus meis faveas.

§. II.

Qui sui ipsius Medicus evadere cupit, *sex* dictas *res non naturales*, cum suis circumstantiis sibi cognitatas habere debet, hasque per se, quousque sint salutares, an non, pertractare conabor, & quidem I:mo AEREM; sine quo nemo vivere potest, & est causa sanitatis morborumque procatartica, pro ejusdem usu & abusu, tum ambiendo corpus nostrum afficiens.

Frigidus superficies corporum & partes exteriores penetrat & contrahit, unde Tussis, Pleuritis, &c. oriuntur; partes interiores etiam a frigore læduntur; ideoque ad frigus in itineribus sustinendum, conducit præ-

præter vestimenta, cibus copiosior, quod quotidiana experientia indicat: Mutatio Aëris mutationes corporum inducit: *Humido* aëre impeditur transpiratio, & per consequens circulatio sanguinis perturbatur, quia humiditas peregrina venas penetrat bibulas atque solida expandit humoresque vitiat, per inspirationem vero humidi, pulmones quasi muco inficiuntur, unde partes solidæ eorum corripuntur, hinc Hæmoptysis, Phthisis; Si vero illa tempestas cum interveniente interdum calore solis continuatur, Febres criticæ, præsertim juxta loca paludosa, grassari incipiunt.

Calidus auget sudorem, unde sanguis condensatur, & ad circulationem in minimis vasis, minus aptus redditur; hinc facile Obstructiones, Febres phlogisticae, Alvus tarda, (quod tamen injectione Ol. Olivarum emendatur) Stranguria, &c. ac dixit Hipp. in Aph. Sect. V. 16. *Calidum, eo frequenter utentibus, hæc adfert noxas: carnis effeminationem, nervorum impotentiam, mentis torporem, sanguines eruptiones, animi deliquia, hæc quibus mors.*

Aër stagnans putrefactus promovet miasma Februm contagiosarum; erat annus MDCCIX, Holmiæ, testis, dum sex hebdomadibus tranquilla tempestas duraret, sub Peste grassante. Ejusmodi aëris tranquillitas & stagnationes avertuntur campanarum sonitu & aërem igne purificando, quo rarefactus evadat, ac purus in prioris ruat locum, ut in motum excitetur & purgetur; Picis flagratio eundem præstat effectum, ob particulas acidas ej concessas, quæ cum aëre se communicant huncque corrigunt. Hiic temporibus, etiam ac nebulosis aliisque insalubribus atque contagiosis tempestatibus a diris Febribus exanthematicis, præservatio matutinis horis, institui debet, ex. gr. in Peste cum vino Rhenano *thß.*, vel aceto cum Ruta, aut Sulphure Scr. j

ad Scr. ij, nec non Ambrosiacis Masticatoriisque, unde contagium declinabitur.

§. III.

II:do INGESTA. *Qualis est cibus talis chylus, qualis chylus tales humores, quales humores tales sunt spiritus, quales sunt spiritus & humores talis est nutritio, motus & sensus, & per consequens vita & sanitas. Hoffm. fund. med.* Motus & cibus inter sese combinari debent, nam alter altero carere nequit. *Victus est triplex: plenus, mediocris & tenuis: Plenus* ex durioribus Carnibus salitis & infumatis, Vino fortiori, Cerevisia spirituosiori ac crassiori & quæ sunt reliqua ad digestionem minus apta ciborum genera, consistit; attamen hic victus laborantibus & majori motione utentibus prodest, utpote qui, robusta ad ejusmodi ingesta digerenda habent corpora, ut cibus assumptus facile in chylum vertatur. *Tenuis* vero victus, ex Carnibus mollioribus recentibus, jusculis, Vino & Cerevisia tenui, constat, cum debilioribus ventriculis convenit; si hi nempe debiliores in excessu peccent diætæ, Phthisici aut Hæctici evadunt, ideoque nec nimis tenuis, nec nimis plenus victus sit, sed *Mediocris*, qui vires in eodem conservat statu; huc pertinet illa regula: *Modicus cibi, Medicus sibi; & medium tenuere beati.* A pleno victu motionem negligentibus, Plethora (ita abundantia sanguinis nominatur), a tenui vero cacochymia, infertur. His crediderunt Medici antiqui, plerisque morbos originem debere, & non sine causâ. A pleniori enim Plethora, Colica, Inflammationes, Febres Phlogisticae, Hæmorrhagiæ excitantur; his in malis venæ sectio habet locum, ast in Febribus Phlogisticis potissimum venæ sectio cum quodam nitro.

Polyfarchia sæpe Plethoræ est affecla; ubi vero hæc dominium habet, producit Asthma, Apoplexiam, Herniam, Hydropem, Nephritidem, Erysipelas, Inter-

tri-

triginem &c, hæcque mala ad avertenda, victus tenuis & motus ordinatus instituatur; quod etiam *Hipp.* hisce verbis indicare vult: *Sanitatis studium est, non satiari cibis & impigrum esse ad labores.* Polysarchiæ oppositum est *Marasmus*. Causæ hujus efficientes sunt, Victus nimis tenuis, Potus aquæ, coffeæ, Labor mentis & corporis, nimix evacuationes, Frigus, Vigiliæ, Acida &c. unde Melancholia, Ostocopus, Arthritis, Leucophlegmatia, Oedema, Cachexia, Obstipatio alvi, Scirrhii &c. oriri solent; Attamen Scorbuticis, Oedematosis, frigidis &c. medicamenta acria & orgastica intervniunt.

Signa bonæ digestionis sunt, corporis vigor & levitas, alvus aperta, nulla urinæ retardatio, hilaris animus, nulla tormina vel spasmi ventris nec appetitus prostratus, & salivæ oris affluxus ad cibum, dum ad est tempus edendi.

Potus etiam iisdem fere modis valetudinem nostram infestat. Aqua potus est naturalissimus, & si parum vini infundatur, saluberrimus, attamen tenuis Cerevisia bene fermentata, etiam inter potiones optimas censetur. Majores nostri aquam ex fontibus suis hauriebant, diuque vixerunt, inde enim sanguis diluitur, & ad circulationem aptior redditur; ex his largior copia utendum est, non quidem simul & semel, sed parum & sæpe. Tantum scilicet cibi & potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non reprimantur, & quantum cibi sorbilis opus est ad ingesta digerenda atque diluenda; neque vero heic motus est negligendus, quod quoque *Hipp.* ostendit dicendo: *in motu & potu consistit sanitas.* *Parcior potus* ingesta resolvere non valet, unde Obstructiones, Sanguinis crassities, Transpirationis, Urinæ Salivæque imminutio, nec non morbi Chronici suos referre solent natales.

Potus spirituosus inter epulandum, ac in sanguine excitant, digestionem ac chylicationem vero facta, modice tamen sumti, prosunt. *Frigidus* sudantibus, Febrisve affectis nocet; experientia quippe docet, inflammationem ventriculi, & tandem Gangrenam, hinc oriri, nec non Spasmodum, Phthisin, Hydropem, Pleuritidem &c; tali in casu, motus quidem mox est adhibendus, ut corpus priorem calorem retineat ac potus eo citius suam refrigerandi perdat vim; venæ-lectio quoque Plethoricis commendatur; alias si quis in hanc regulam impingat, infuso Millefolii & Melissæ uti potest; herba Thea eandem adfert efficaciam, ast vero abusus hujus inducit Paralysem, testimonio Chinesium.

§. IV.

III:º SOMNUS. *Aptitudo ad sensus & motus voluntarios libere exercendos in sanis organis, vigilia vocatur: ineptitudo ad eosdem & quies omnium cum sanis organis somni nomen fert. Hall. Phys. cap. XX.* Somnus pinguedinem accretionemque corporis efficit, fibras relaxat, viresque & spiritus animales restaurat; in tristitia & Melancholia magis facit, quam omnia medicamina, quia in somno respiratio habet æqualitatem, unde aura Vitalis magis corpori sub somno communicatur; attamen abusus somni, Libidinem, laxitatem, torporem, debilitatem, stupiditatemque adfert.

In tergo cubare Nephriticis nocet, tunc enim renes in quiete versantur, omnisque crystallisatio sub quiete fit; asthmatici & qui Ephialte laborant, parciori cæna a cibis flatulentis, & farinaceis omnibus, recenti Cerevisia fermentescente &c. abstinere debent, id quod versus *Scholæ Salernitanæ* assentire videtur; *Ex magna cæna, stomacho fit maxima pæna; ut sis nocte levis, sit tibi cæna brevis.*

Infantibus licitum est plus somni capere quam Pueris, his vero plus quam Adolescentibus & sic porro, adeo ut in Adulta & Virili ætate, valeat trita illa regula: *Septem horas dormisse sat est.* In Febribus vero magnam utilitatem præstat, & si abest, refectio- nis ergo, Opio, quod tamen summa cum cautela ad grj vel griß, seu Laudano liquido ad guttas xij excita- ri solet; Crocus ad tempora cum successu etjam appli- catur &c. Alioquin omnia Medicamenta Graveolentia & Svaveolentia, huc pertinent.

Vigiliæ nimix Marasmm inducunt Cerebrum- que indurant, unde Memoria debilitas, Nervorum re- tardatio & Viciu prostratio; hinc sequitur, quod in- ter vigiliæ & somnum debeat esse analogia quædam. Dixit *Hipp. Somnus, vigilia, utraque modum excedentia morbus.*

§. V.

IV:º MOTUS *fortior ante assumptos cibos meli- or quam post illos.* - *Hoffm.* Motus spiritus animales re- staurat: In circulatione sanguinis consistit vita, illa au- tem a motu externo augetur, ea transpiratio promo- vetur. Tempore nocturno vel ante ortum vel post occasum solis admittendus non est, quia maximæ ex- halationes terrarum aquarumque tunc in atmosphæra existunt, eamque ob causam nec juxta loca paludosa, nec in denso aère: Motus vero una alterave hora an- te prandium institutus, ciborum digestionem ad maxi- mam partem absoluta, ut maxime proficius, magno- pere commendatur, quod *Celsus* assentire videtur, dum inquit: *post satietatem nihil agendum, & Hipp. Labores cibum præcedant; & alio in loco: fame urgente non est laborandum.* Quod *Sennertus* his explicat verbis: *ubi fa- mes, vel ubi cibi adhuc crudi sunt in corpore non laboran- dum.* Motus cibo proportionari debet, in pleno ita- que

que viſtu major, in tenui vero minor erit. Laborantes, motu robuſtiora corpora, bonamque valetudinem ſibi acquirunt, inde namque nervorum corroboratio ac plurium morborum cura. Magno cum ſucceſſu, in Cachexia, Glandularum tumoribus, Acido ventriculi, Hypochondriaſi, Torminibus, Spasmiſ, Convulſionibus, Calculo, Podagra, Arthritide, Melancholia, Aſthmate, Phthiſi, Leucophlegmatia, Leucorrhœa, Menſtruis ſuppreſſis inſtituitur, id quodam modo affirmat *Hipp. Ho. mo non bene valet niſi laboreſ.* Fortior vero motus noxiuſ eſt, calloſitates inducit & tendines in cartilagineſ mutare valet, ac vires enervat, ſed ad udorem uſque continuatuſ, optimuſ cenſetur.

Motionum diverſa dantur genera, eundemque fere producentia effectum, attamen Equitatio cæteriſ præfertur, in ea enimvero circulatio in omnibuſ vaſiſ vi impellitur, ac ſtagnanteſ humoreſ hinc excitantur; gracilibuſ vero hominibuſ moderatior, robuſtioribuſ major erit; ſaniſ autem omnibuſ, ad ſanitatem conſervandam, deambulatio & equitatio ſufficit.

Motuſ vero animi fortioſeſ & labor mentis continuuſ, ſenium accelerant, utpote qui cerebrum inducant, quare decantatuſ ille verſuſ:

Interpone tuiſ interdum gaudia curiſ,

In regula quippe hæcæ diætætica, *Variatio delectat*, fundatuſ, obſervari meretur; plura de hiſ vide §. VII. Motuſ & quieteſ inter ſe variare debent; a quiete ſtagnationeſ in minimiſ vaſiſ exiſtunt, unde Oedema, Scorbutuſ, Cachexia, impedita tranſpiratio, Calculuſ &c. oriuntur. Medicamentuſ utenteſ vero in quiete eſſe debent, quo medicamina ſuum eo meliuſ præſtare valeant effectum. Motuſ & quieteſ ſe invicem curant, quod *Hipp.* hiſce verbiſ confirmat: *In omni corporiſ motu, inquit, quando dolore cæperit, interquieſcere, ſtatim laſſitudi-*

dinem curat. Immodicus motus spiritus dissipat, vires dejicit, corpus languidum reddit.

§. VI.

V:to. SECRETIO. *Si illa quæ excerni debent, convenienti tempore, loco & mensura excernantur, magnum profecto corpori humano inde exsurgit præsidium.* Dicit *Waldschm.* in sua *Med. Rat.* p. 43. *Excretio respondeat ingestis, & est illa quidem duplex, vel sensibilis vel insensibilis.* Illa per superiora & inferiora, hæc per totum corpus absolvitur, his vero viis consuetis obstructis, gravissimis morbis aperitur janua, quales sunt, Asthma, Apoplexia, Hydrops, Icterus &c.

Ejusmodi casu, cibus erit tenuis & longius intervallum temporis inter edendum instituetur, quo ventriculus adsumtos cibos melius digerat, & putredo hoc modo evitetur; heic quoque motio quam maxime est necessaria, & si alvus sit tarda, medicamentis eccoproticis, sale angl. Unz: 1 in aqua soluto; pilulis Ruffi, utendum. Indicia suppressæ transpirationis sunt Lassitudo, Appetitus prostratus & subtristis animus. *Perspiratio insensibilis* magis secernit, quam ceteræ excretiones, & augetur hæc bono cum successu Assæ foetidæ, summæ diaphoreticæ usu; quæ etjam in Passione Hypochondriaca, a Nobiliss. D:no Archiatro atque Præsidente, maxime commendatur, ac hilaris animus; ceteris omnibus præstat Motus.

§. VII.

VI:to. ANIMI *pathemata.* *Verulamius* horum effectus optime descripsit.

Varii dantur affectus animi, ut Ira, Metus, Tristitia, Invidia, &c. quorum immoderatus usus, sanguinis humorumque turbat mixtionem, ac spirituum inæqualem reddit motum, Obstructiones generat, unde causâ plurimum morborum existere, vitamque abbreviare

re potest. *Metus* Syncopen, Epilepsiam, Palpitationem cordis, Paralyfin, Abortum &c. efficere valet; *Ira* Erysipelas, Inflammationem ventriculi, Ictericum, Arthritidem, Colicam, &c. *Tristitia* Melancholiam, Hypochondriafin, cum pluribus.

Cum vero accidat, ut affectus quisquam morbum inducat, contrario affectu curari potest, modo mox excitetur, sin minus Anodynis affectum demulceat, Vini haustu nervos corroboret. In usu est aquam frigidam bibere, sed magnum periculum secum fert, morbi enim in § III. recensiti, inde oriri solent. Potus Theæ tolerari quidem potest, ast in Tristitia & Mœrore, Vino quodam Generoso cum quibusdam guttulis Ess. Ambræ & sale volatil. oleos. Sylvii uti convenit, unde sanguis, utpote hisce animi affectibus perturbatus & retardatus, ad circulationem aptior redditur. *Hilaris* vero *animus* secretiones corporum, ut & vigorem sanitatemque promovet.

§. VIII.

Specialiter vero circa corpora humana observari jam venit: Si quis sanitatem præservare cupit, ante omnia notitiam corporis sui, sibi acquirat & diligenter sex res dictas non naturales perscrutabitur, pro ut cujque salutare sint an secus? ac mutationes corporis cum suis circumstantiis in quocunque casu recordari, nec aliorum naturam, sed sui ipsius sequi & contemplari debet, *consuetudo enim est quasi altera natura*; semper itaque illius *Hipp.* memor: *corpus differt a corpore, natura a natura & temperamentum a temperamento*. Natura hoc modo cognita, diæta facile patet, qualis sit instituenda, ne subita mutatio deinde noxam adferat. Per naturam hoc in loco, vires corporum & œconomia motuum intelliguntur, hanc adquirendam, sequentes necesse est scias circumstantias, bonam naturam & valetudinem indicantes,
ut

ut 1:mo Constitutio parentum, nam fortes procreantur a fortibus, & omne parit sui simile. 2:do. Densæ fibræ atque musculi. 3:o. Dentium albedo. 4:o. Somnus profundus, sed non stertorosus. 5:o Respiratio levis. 6:o Tolerantia laborum. 7:o. Alvus siccior. 8:o. Nulli affectus animi vehementiores &c. Mala vero dispositionis signa, sunt his contraria.

Hoc loco etiam causæ senectutem & mortem accelerantes enumerari debent, quæ sunt, nimius labor, calor, acria, affectus vehementiores animi, potiones spirituosiores & libido; omnibus ideoque hæc servanda est lex, mediocritatem esse tutissimam, vel cum *Hipp. omne nimium naturæ est inimicum.*

§. IX.

*Principiis obsta, sero medicina paratur,
cum mala per longas invaluere moras.*

OVID.

Jam ideoque pertractari debet, quomodo unusquisque morbo quodam incipiente, vitam suam instituat, antequam radices egerit, ac medicus accersitus venerit? In primis itaque observetur, quod morbi sint aut *Acuti* aut *Chronici*, hi valde inter sese discrepant, quam ob rem diversam requirunt curam; si vires ægri morbo acuto laboranti præsto sint, 1:mo. Venæsectio in acutissimis est instituenda, nitrumque ad sanguinem solvendum, in potione quadam calida & copiosiori dari potest; spirituosæ hæc nocent. 2:do. Ad vias excretionum est attendendum; quam scilicet viam, natura in morbis eligere conatur ut sublevetur & sectetur; ex. gr. aut per transpirationem, sudorem, urinam, excrementa, aut alio quocunque modo convenienti. *Transpiratio* calida Theæ potione augetur; *Urina* decocto foliorum Petroselini, & sic ulterius. Proinde dies citici, nempe vij. xj. & xiv. accurate adnotandi sunt, quomodo natura & morbus tunc sese ostendant, si

crises fiant, an perfectæ sint? His enim diebus vita periclitatur. Si nullæ crises fiunt, ait, *Hipp. laborem significant & morbi longitudinem & recidivas.* 3:0. his etiam in morbis nempe Acutis temperantibus medicamentis utendum est, ne natura perturbetur; sic convenit heic, Cremores varii ut Avenæ, Hordei, &c. qui cum syrupo quodam acetolo aut succo Citri ad gratum saporem infundi possunt, ne ægrum potionis simplicis tædeat, & eo copiosius potare valeat, unde sanguis diluitur, atque circulatio liberior efficitur. Præterea transpiratio sensim est elicienda, in quem finem potiones erunt calidæ & calor loci semper moderatus tenebitur. Sub calore vero febricitantis, alvus erit aperta, ne excrementa putrescant, & massa sanguinea inde inficiatur: Validiora Purgantia seu Drastica in hisce morbis valde sunt noxia, sed Eccoprotica ut cremor Prunorum dulcium, Pcisana ex radicibus apperientibus, aut clysmata leniora ceteris sunt præferenda.

Morbi vero *Chronici*, neque Medico neque medicamentis facile obediunt, quoniam corpore nostro altius iradicati sunt; attamen circa hos sequentes regulæ observari possunt. 1:mo. Qui spasmo laborant intestinorum, alvum laxabunt enematibus. 2:do Plethorici bis de anno venam secabunt. 3:0. Sal. volat. oleos. Sylvii, parva in dosi, matutinis horis capiet.

Generaliter vero diluentia huc pertinent, ut *Aqua pura & Aquæ Minerales*, quæ in Arthritide, Calculo, Rheumatismo, Menstruis suppressis &c. conveniunt, sed noxiæ sunt eis, qui exulcerationes pulmonum habent. *Aquæ Spadane*, inter optimas censetur aquas, quippe quæ ægrorum in Diarrhæa chronica, Hamorrhoidibus &c. roborant. *Aquæ Selterane cum lacte* in exulcerationibus pulmonum, ut Phthisi, etiam in Hysteria, Arthritide, Febribus lentis & Hemitritæa, non sine fructu adhibentur. Vide *Hoffm. Opuscula Phys. Med. Tom. II. tractat. ultim.*

Sic breviter a me jam allatis modis, malo non tantum obviam ibitur, sed & auxiliante Deo feliciter depelletur.

S. D. G.